

SVERIGES JÄRNVÄGAR
HUNDRA ÅR

Minnesskrift

UTGIVEN AV KUNGL. JÄRNVÄGSSTYRELSEN
MED ANLEDNING AV STATENS JÄRNVÄGARS

100-ÅRSJUBILEUM

19 $\frac{1}{12}$ 56

Innehåll

FÖRORD	XI
NULÄGE OCH FRAMTID. Av Erik Upmark	XIII
JÄRNVÄGARNA I SVENSKT SAMHÄLLSLIV. Av Arne Sjöberg	I
<i>Järnvägarnas tillkomst och utbyggnad</i>	2
A. E. von Rosens insatser för att lösa järnvägsfrågan	4
Stambanepincipen fastställs vid 1853/54 års riksdag	7
Stambanebyggandet	9
Det privata järnvägsbyggandet	16
Översikt över järnvägsbyggandet	18
<i>Trafik och ekonomi</i>	21
Den ekonomiska utvecklingen	32
Produktivitetens utvecklingen	36
<i>Järnvägarnas betydelse för näringslivet</i>	40
<i>Industrialiseringen, transportbehoven och järnvägarna</i>	46
<i>Järnvägarnas anpassningsproblem under olika tidsperioder</i>	54
<i>Järnvägarnas nuvarande och framtida ställning inom transportväsendet</i> ..	59
Järnvägarnas förpliktelser som allmänföretag	66
Järnvägarnas reella konkurrensläge	70
Järnvägarnas framtida ställning inom transportväsendet	72
Järnvägarnas egna rationaliseringsåtgärder	74
Sammanfattande framtidsbedömning	77
<i>De trafiksvaga järnvägslinjerna — ett viktigt anpassningsproblem</i>	78
Nedläggning av järnvägslinjer	82
<i>Förslag till nyanläggning av järnvägar sedan 1940-talet</i>	95
Järnvägsprojektens omfattning och anläggningskostnader	96
Järnvägsstyrelsens ställningstaganden till nya järnvägsprojekt	100
Kortfattad redogörelse för de olika projekten	101

Innehåll

<i>Normalspår och smalspår i svensk järnvägspolitik, särskilt under de senaste decennierna</i>	105
Smalspårsjärnvägarna och järnvägsförstatligandet	108
1943 års järnvägskommitté	112
Järnvägskommitténs olika förslag till breddning av smalspåriga järnvägar	114
Allmänna synpunkter på breddningsfrågan	115
Omlastningsproblemet för gods	119
Beslutade och genomförda ombyggnader till normalspår	121
Försöken att uppställa en plan för ombyggnad av smalspår	125
<i>Tågfarjetrafiken</i>	131
Trafikutvecklingen	139
Framtidsplaner	148
<i>Jämförelse ur produktivitetssynpunkt mellan statens järnvägar och andra europeiska järnvägar</i>	149
JÄRNVÄGNÄTETS FÖRSTATLIGANDE. Av Erik Malmkvist	159
BANA OCH BYGGNADER. Av John Björk	203
<i>Bana och bangårdar</i>	203
<i>Banöverbyggnad</i>	215
<i>Broar</i>	223
<i>Husbyggnader</i>	234
<i>Geoteknik</i>	242
RULLANDE MATERIEL OCH TÅGFÄRJOR. Av Axel Alström	246
<i>Rullande materiel</i>	246
I. <i>Dragfordon</i>	248
Änglok	248
Motorlok och lokomotorer	252
Motorlok	252
Lokomotorer	258
Förbränningsmotorvagnar och rälsbussar	261
Motorvagnar	261
Rälsbussar	262
Elektriska dragfordon	268
Elektrolok	268
Elektriska lokomotorer	291
Elektriska motorvagnar	292
Elektriska rälsbussar	294

II. <i>Trafikvagnar</i>	294
Vissa gemensamma anordningar	294
Bromsanordningar	297
Olika tryckluftbromssystem	297
Bromsregulatorer	298
Lastväxlar och lastbromsautomater	299
Vagnaxlar med hjul	299
Personvagnar	300
Vagn typer	306
Godsvagnar	317
Vissa nyare vagn typer	319
III. <i>Personalens skydd och trivsel</i>	328
IV. <i>Några allmänna tekniska frågor</i>	330
Järnvägsfordons gångegenskaper	330
Jämförelse mellan ång-, diesel- och eldrift	334
V. <i>Det internationella samarbetet och standardiseringen</i>	340
Tågfärjor	346
STATSBANORNAS ELEKTRIFIERING. Av Th. Thelander	351
I. <i>Allmän översikt</i>	351
II. <i>Inledningskedet</i>	354
III. <i>Elektrodriften expanderar</i>	362
Kontaktledningsbyggnaden	362
Malmöelektrifieringen igångsättes	362
Konstruktiva förutsättningar	363
Arbetsmetoder	373
Malmöelektrifieringen genomföres	379
Kontaktledningsnätets fortsatta utbyggnad och konstruktiva ut- veckling	384
Kostnader	399
Omformarstationerna	401
Krafttillförseln	401
Samdriften mellan omformarstationerna	401
Synkronomformarnas utförande	405
Omformarstationernas utrustning och belastningsförhållanden ...	411
Kraftleveranser och kraftkostnader	414
Omformningskostnader	418
Fjärrstyrningsanläggningar	422

Innehåll

Dragkraften	424
Typutvecklingen	424
Prestationer	434
IV. <i>Elektrodriftens ekonomi och konkurrenskraft</i>	445
V. <i>Sammanfattning och kommentar</i>	455
TRANSPORTTJÄNSTEN. Av Ernst Jonson	461
<i>Persontransporttjänsten</i>	461
Tågplanen	461
Sovvagnstrafiken	475
Rälsbusstrafiken	476
<i>Godstransporttjänsten</i>	478
EKONOMI OCH TAXOR. Av Arne Sjöberg	497
<i>Den ekonomiska målsättningen för statens järnvägars verksamhet</i>	497
1875 års riksdag	499
1887 års järnvägstaxekommitté	502
De båda huvudprinciperna för avgränsning av statens järnvägars räntepliktiga kapital	502
Räntabla och icke räntabla bandelar	503
1907 års järnvägstaxekommitté	504
Nya grunder för beräkning av minimikravet på förräntning	508
1919 års statsbaneekonomikommision	510
Järnvägsrådet och järnvägsstyrelsen år 1924	512
Lånekapitalet nedskrivs 1929	518
Nedskrivningen av statskapitalet år 1938 och återbetalningen av kapital åren 1944 och 1947	523
Avkastningskravet på statens järnvägar enligt statsrådsdirektiven för 1938 och 1948 års järnvägstaxekommittéer	524
<i>Avskrivningarna</i>	526
<i>Investeringsutvecklingen</i>	537
<i>Trafikstruktur och taxeutveckling i person- och godstrafik</i>	545
Person- och godstrafikens nuvarande struktur	548
Allmänt om taxeutvecklingen	555
Översikt över taxeutvecklingen fram till 1920-talet	557
Taxeutvecklingen efter 1920	562
1929 års taxa	566
Viktigare förändringar i taxans struktur i jämförelse med tidigare taxor	571
Vagnslasttarifferna för fraktgods i 1929 års taxa	573

Godsindelning	578
Tariffer för ilgods och paketgods	586
Tariffer för fraktstyckegods	587
Viktigare förändringar i övrigt i 1929 års taxa	588
Järnvägsstyrelsens befogenheter ifråga om taxan	591
Taxeregleringarna i godstrafik 1931 och 1934 med hänsyn till bilkon- kurrensen	592
Persontarifferna	594
Utredningen om taxerevision och 1938 års järnvägstaxekommitté	595
<i>1945 års godstaxa</i>	599
<i>Nya utvecklingslinjer på järnvägstaxeorrådet</i>	602
<i>Taxe- och kostnadsutvecklingen vid statens järnvägar samt den allmänna prisutvecklingen sedan 1930-talet</i>	612
SJ OCH PERSONALENS ORGANISATIONER. Av Henry Kjellvard	630
TRAKTERING OCH HÄRBÄRGERING I JÄRNVÄGARNAS HÄGN. Av Fred Arnell .	644